

GESCHIEDENIS

Wij willen graag iets vertellen over de geschiedenis van deze gemeente om ook op die manier duidelijk te maken wie we zijn.

Het verhaal van de Hervormde Gemeente Vreeswijk te Nieuwegein is lang en veelbewogen. Als één van de gemeenten van de Protestantse Kerk in Nederland wortelt ook de Hervormde Gemeente Vreeswijk historisch gezien in de Hervorming. Deze godsdienstige beweging in de 16e eeuw leidde in Nederland tot het ontstaan van een reformatorisch–evangelische volkskerk, later bekend als de Nederlandse Hervormde Kerk.

Wij hebben iets met het belijden van die oorspronkelijke kerk en willen daaraan graag eigentijds vorm geven in prediking, pastoraat en toerusting en in allerlei activiteiten. Daarom kozen wij er bewust voor om binnen het verband van de PKN de naam hervormde gemeente te behouden.

Hierna vermelden wij enkele belangrijke feiten en momenten uit de geschiedenis van de Hervormde Gemeente Vreeswijk. We doen dat aan de hand van nog zichtbare getuigen, namelijk de kerkelijke gebouwen waarin veel van ons gemeentewerk plaats vindt en het historische kerkzegel van de gemeente.

Geloven is niet afhankelijk van de geschiedenis, maar van het verleden is wel veel te leren voor het heden en de toekomst. Het is bemoedigend te zien hoe een gemeente ondanks alle veranderingen zichzelf blijft. In woorden en vormen van de 21e eeuw maar nog steeds reformatorisch georiënteerd en evangelisch bewogen.

GEBOUWEN

DORPSKERK

Wie nu onze Dorpskerk bezoekt, komt wel het oudste kerkgebouw van Nieuwegein binnen, maar niet de eerste kerk van Vreeswijk.

De beschrijving van de lotgevallen van de Dorpskerk van Vreeswijk is met recht te typeren als een bewogen geschiedenis. Tweemaal is de kerk door oorlogsgeweld verwoest en verbrand. In 1585 door de Spanjaarden. De

nieuw gebouwde kerk die in 1641 het vernielde gebouw verving, werd al in 1672 verwoest en verbrand nu door de Fransen.

Je staat er meestal niet bij stil, hoe vaak een gemeente van Christus door zwaar weer vaart.

Waarschijnlijk heeft de eerste ons bekende kerk van Vreeswijk omstreeks 1217 gestaan in het Wierse gebied. Later (in 1426) wordt melding gemaakt van een kerk in Vreeswijk die moet hebben gestaan op de huidige Hervormde Begraafplaats in Nieuwegein–Zuid. Deze tweede middeleeuwse kerk werd in 1585 door plunderende Spanjaarden verbrand.

Als eerste predikant sedert de Hervorming wordt in 1587 Petrus van Berck genoemd.

Tussen 1585 en 1641 kwam de hervormde gemeente van Vreeswijk waarschijnlijk samen op de zolder van het sluis- of rechthuis.

In 1593 besloten de Staten van Utrecht tot een kerkvisitatie die ook Vreeswijk aandeed. Cornelis van Braeckel was hier toen predikant en volgens het visitatie rapport preekte hij hier twee keer per zondag en ook nog eens in de week. Opvallend is ook dat de visitatiecommissie van 1593 melding maakt van schippers van elders die met hun gezinnen hier in Vreeswijk het avondmaal meevierden. Zo is een eeuwenoud verslag uit 1593 ook getuige van de stabiliteit van de gemeente van Christus. Want nog steeds zijn veel schippers en hun gezinsleden in onze erediensten te gast, ook op zondagen dat het avondmaal wordt gevierd.

Tijdens de ambtsperiode van ds. Antonius Heldius die in 1631 hier predikant werd, is een daadwerkelijk begin gemaakt met de bouw van een nieuwe kerk, nu op de plaats van het huidige kerkgebouw. In 1638 gaven de Staten van Utrecht financiële steun voor deze nieuwbouw.

In 1641 werd een vier-armige kruiskerk in gebruik genomen.

De vier kruisarmen zijn van gelijke lengte, wat leidde tot een ronde vorm die karakteristiek is voor protestantse kerkbouw in de 17e eeuw. Deze rondbouw is ook zichtbaar bij de Marekerk in Leiden en bij de kerk in Willemstad. Kenmerkend is de inrichting van het kerkgebouw rond de preekstoel als centrum voor de eredienst.

Reeds in 1672 werd deze Dorpskerk door de Fransen verbrand.

In 1682 is begonnen met de herbouw van de kerk en in 1683 is deze in gebruik genomen.

De Dorpskerk, gelegen bij de Oude Sluis, dateert dus uit 1683 als de herbouw van het eerste protestantse kerkgebouw in Vreeswijk uit 1641.

Tussen 1963 en 1965 vond een algehele restauratie van de Dorpskerk plaats.

Vermeldenswaard is dat de kanselbijbel –een Statenbijbel uit 1682– in de Napoleontische tijd door een vernielzuchtig soldaat van de kansel is gestoten. Dat gebeurde met een geweer voorzien van een scherpe bajonet en de papierbeschadiging van de bijbel is daarvan het blijvend bewijs.

Het kerkorgel werd in 1904 gebouwd door de firma Van Dam te Leeuwarden. Dit historische Van Dam–orgel werd in 1977 in de huidige staat gebracht door J.L. van den Heuvel–Orgelbouw te Dordrecht.

'T HEEM

In 2001–2002 werd het 18e eeuwse gebouw aan de Dorpsstraat bij het pad naar de Dorpskerk grondig gerestaureerd. Dit rijksmonument heeft een lang verhaal voordat het een kerkelijke bestemming kreeg. De benedenverdieping van het Verenigingsgebouw –zoals het tot aan september 2002 heette– werd voor kringen en vergaderingen gebruikt.

Na de restauratie kreeg het gebouw de naam 't Heem en werd het opnieuw in

gebruik genomen nu als een huis voor de gemeente. Het woord heem is verwant met het Engelse home en het Duitse Heim en betekent woonplaats in de zin van thuis. Als huis van de gemeente is het een thuisbasis van waaruit je toegerust de wereld in kunt trekken en weer thuis komen als het nodig is.

Er wordt intensief gebruik van gemaakt voor vergaderingen, kinder- en jeugdwerk, de catechese, kringen, voor de crèche tijdens de morgendiensten en voor het koffiedrinken na afloop van kerkdiensten.

DE VOORHOF

In 1971 werden de zelfstandige dorpen Jutphaas en Vreeswijk opgeheven en samengevoegd tot de "groeigemeente" Nieuwegein. Van meetaf aan heeft de Hervormde Gemeente Vreeswijk ingespeeld op de te verwachten nieuwe situatie in Nieuwegein-Zuid. Aanvankelijk werden er in een schoolgebouw in de omgeving van de nieuwbouw extra kerkdiensten belegd.

Maar al spoedig werden plannen ontwikkeld voor de bouw van een nieuw kerkelijk centrum. In 1981 kon De Voorhof, gelegen aan de Wiersdijk als tweede kerkgebouw in gebruik worden genomen. Dit kerkelijk centrum heeft een kerkzaal voor erediensten die wij er op zondagmorgen houden, aangevuld met andere ruimten. Het wordt daarnaast gebruikt voor het houden van gemeente-avonden, vergaderingen, grotere samenkomsten en kringen.

Werd er aanvankelijk gedacht aan de vestiging van een tweede predikantsplaats in de gemeente, thans is vooral een accent gelegd op missionair-diaconale aanwezigheid door de aanstelling van een evangelist.

In de Dorpskerk met daarbij 't Heem en in De Voorhof beschikken we over gebouwen die alle noodzakelijk zijn voor ons gemeentewerk dat wij met elkaar gestalte mogen geven. Het intensief en functioneel gebruik van deze gebouwen stelt ons in staat om de veelkleurigheid van de gemeente in eenheid vorm te geven en ook samen te beleven.

KERKZEGEL

EN TOCH NIET VERTEERD

Het kerkzegel van de gemeente laat een afbeelding zien van de brandende braambos en geeft als tekstverwijzing erbij Exodus 3, waar de Godsopenbaring aan Mozes wordt beschreven. Op het zegel staan de woorden: nec tamen consumebatur wat betekent: en toch werd (zij) niet verteerd, wat betrekking heeft op de braamstruik die niet verteerde volgens Exodus 3 vers 2b.

Een treffende keuze voor wie bedenkt dat de middeleeuwse kerk die op de begraafplaats stond en de nog bestaande Dorpskerk beiden werden verbrand.

Ondanks alles is de Dorpskerk nog steeds in gebruik voor erediensten van de gemeente van Christus. Maar ook in andere opzichten blijken deze woorden voor de gemeente te gelden.

Er zou veel te zeggen en te lezen zijn over het wel en wee van de gemeente in de loop der eeuwen. Beperken we ons tot de 19e en de 20e eeuw, dan valt het op dat de Afscheiding van 1834 in Vreeswijk niet zodanige navolging vond, dat er een afgescheiden gemeente werd ingesteld. Dat was anders na de Doleantie van 1886, geleid door Abraham Kuyper die aan de wieg stond van de Gereformeerde Kerken in Nederland. In 1887 maakte een groep gemeenteleden van de Nederlandse Hervormde Kerk te Vreeswijk zich van de gemeente los en stichtte de Gereformeerde Kerk te Vreeswijk.

Een heel andere afsplitsing vond plaats in 1966, toen een Hervormde deelgemeente zich vormde die later samen met de Gereformeerde Kerk te Vreeswijk verder ging als Protestantse Gemeente "De Rank" te Nieuwegein-Zuid. Voor nieuw-ingekomen leden van de PKN in Nieuwegein-Zuid hebben wij samen met leden van de Rank-gemeente één welkomstcommissie.

De kerkscheuring die het gevolg was van de PKN-fusie in 2004 heeft in onze gemeente wel onrust veroorzaakt, maar leidde slechts tot een zeer gering verlies van leden.

Een bekend voorganger van de Hervormde Gemeente Vreeswijk uit kringen van de Gereformeerde Bond was dr. J.G. Woelderink die hier van 1930–1933 predikant was.

Latere predikanten van de gemeente rekenden zich tot dezelfde richting al waren er accentverschillen en kregen ook andere overtuigingen in de gemeente zichtbaar de ruimte binnen de gereformeerd–evangelische identiteit.

Al met al is de Hervormde Gemeente Vreeswijk niet een gemeente bestaande uit één modaliteit of richting. Dat feit is een belangrijke factor voor velen die de weg naar onze gemeente vinden.

Door de stormen heen leerden wij dat een vaste koers bij de bijbel als het Woord van God uiteindelijk toekomst heeft in de kracht van de Heilige Geest.

Dankbaar aanvaardden wij de opgave om de veelkleurigheid van deze gemeente in eenheid vorm te

geven als een bijzondere gave van God.

Nu in de 21e eeuw ondergeschikte verschillen steeds meer hun betekenis verliezen, staat de gemeente ook wat dat betreft in een sterke traditie en krijgt de verwijzing op ons kerkzegel nieuwe betekenis: en toch niet verteerd.

MEER LEZEN

Wie meer wil lezen over de geschiedenis van Vreeswijk en Nieuwegein en over die van onze gemeente, kan goed terecht in de hieronder genoemde literatuur.

- Hans Baaij "Nieuwegein van groeikern tot stad" Amsterdam 1991
- J.G.M. Boon "Vreeswijk voorheen" Nieuwegein 1974
- Rina Copier–Van den End "Wandelen door Vreeswijk" Nieuwegein z.j.
- B. ter Haar en C.G. Montijn "Geschiedenis der Hervorming in de Nederlanden" Arnhem 1868
- "Op stap in Nieuwegein", uitgave Stichting Activiteitenfonds Lionsclub Nieuwegein 1994
- F. van Zutphen "Vreeswijk aan de Lek. Momenten uit de dorpsgeschiedenis" Nieuwegein 1964

C.N. van Dis